

PSL-Nieuws

P. H. KELDERMAN
PERKENBROEKERWEG 23
6301 EG VALKENBURG

Een uitgave van de paddestoelen Studiegroep Limburg

Jaargang 2, nr. 1
Januari 1995

Van de redactie.

Voor u ligt het eerste nummer van PSL-Nieuws in het nieuwe jaar 1995. Er waren heel wat reacties op ons allereerste nummer (nummer 1 van 1994). De positieve overheersten gelukkig, hetgeen een stimulans is om door te gaan. Natuurlijk waren er enige kinderziektes, over de vorm en soms ook de inhoud, maar van kritiek kun je leren, en het geeft zeker aan dat PSL-Nieuws gelezen wordt, misschien zelfs een behoefte vervult. Gelukkig toont de inhoudsopgave dat het een blad wordt dat door heel de werkgroep gedragen wordt, wat wel de belangrijkste voorwaarde voor succes is. Niettemin blijven we vragen om toch vooral niet te schromen om kopij aan te dragen. Bijzondere vondsten, eigen inzichten in de mycologie, alles kan voor anderen ook interessant zijn!

In de eerste PSL-Nieuws stond een artikeltje "Begin eens met ... Galerina's". De reacties hierop waren tweeledig. Allereerst leek het vreemd om een moeilijk geslacht als Galerina af te schilderen als een beginnersgroep. Dit is natuurlijk niet juist. Bedoeld was veeleer om op schrift een soort inleiding te geven, om juist tóch maar eens te beginnen aan een Galerina. Vandaar dat we nu een andere titel gekozen hebben: "Eerste hulp bij ...".

De tweede reactie was dat er enige fouten waren geslopen in de tekst. Vandaar dat we de oorspronkelijke spreker aan het woord laten in een gecorrigeerde versie, zodat nu dus twee afleveringen ineens worden gegeven.

Inhoud

2.	Van de redactie	P. Jennen
3.	Activiteitenagenda	
4.	Verslag van de vergadering van 16 november	P. Jennen
5.	Paddestoeljaar 1994 in vogelvlucht	P. Kelderman
6.	Publicaties in 1994	P. Jennen
7.	Lest nog beter dan best. <i>Tricholoma inocyboides</i> Pearson in Vaals	H. Crutzen en P. Kelderman
8.	Meibottulle in hertje Sittert	P. Verheesen
9.	De binnenlandse werkweek 1994 te Sevenum	P. Verheesen
10.	Eerste hulp bij ... Galerina's	P. Kelderman
11.	Eerste hulp bij ... Mycena's	P. Kelderman
12.	"Sluipmoordenaars" rondom de Leumolen	G. Dings
14.	Ethnomycologie	P. Verheesen
15.	Ledenlijst per 1-1-1995	

Rectificatie: In de vorige PSL-Nieuws stond een artikel met de titel: "Rumicola rubi op de ... Örenberg ...". Dit moet, zoals uit de rest van de tekst ook blijkt, natuurlijk *Ramicola rubi* zijn.

PSL-Nieuws is de nieuwsbrief van de Paddestoelen Studiegroep Limburg, één van de studiegroepen van het Limburgs Natuurhistorisch Genootschap. Doelstelling van deze nieuwsbrief is het bevorderen van het publiceren over paddestoelen in de ruimste zin des woords. Het verschijnt voorlopig éénmaal in het voorjaarsseizoen en éénmaal in het najaarsseizoen.

Redactie: Paul Jennen en Peter Verheesen, redactieadres: Bovenstraat 5, 6141 CC Limbricht.

Kopij is altijd welkom, voor de inhoud van het ondertekende artikel blijft de auteur verantwoordelijk.

De voorjaarsagenda van de PSL.

Excursies

Onderstaand treft u de lijst van PSL-excursies aan. Altijd de avond vantevoren bellen of u deelneemt aan de excursie (tel. 04406-16055). Dit voorkomt, van beide zijden, onnodig wachten.

Dit voorjaar zal aan de volgende groepen wat meer aandacht worden geschonken: ascomyceten algemeen, Mycena, en de "kleine bruine paddestoeltjes" (Galerina, Tubaria, Naucoria, Conocybe, enz.).

Ter voorbereiding op de "bruintjes" wordt de volgende literatuur aanbevolen:

- Barkman, J.J., Het geslacht Galerina in Nederland, Coolia 14, nr. 3, 49-86 (1969). exemplaar aanwezig bij Peter Verheesen.
- Bon, M., Algemene oriënterende sleutel tot de genera Naucoria, Flammulaster, Galerina, Phaeocollybia, Phaeogalera, Ramicola, Tubaria, Bolbitius, Conocybe en Pholiotina (vertaling: P. Kelderman), Doc. Myc., 84 XXI (1992).
- Watling, R. N. Gregory, British Fungus Flora 7, Cortinariaceae p.p., (1993).
- Gordijn, T., Sleutel tot de soorten van Naucoria (privéuitgave). Exemplaar bij Paul Jennen en P. Kelderman.
- Enderle, M., Conocybe-Pholiotina Studien, I en II, ZfM 57, 55-108 (1991).

Zondag 26 maart	Hellingbos nabij Humcoven. Samenkomst 10.15 uur station Meerssen.
Zaterdag 22 april	St.Pietersberg, rond Den Observant. Samenkomst 10.30 uur op de parkeerplaats ten <u>oosten</u> van station Maastricht.
28 april t/m 1 mei	Mycologisch weekend van de Antwerpse Mycologische Kring in samenwerking met de PSL, in en rondom Valkenburg. Men kan één of meer dagen meegaan. Verdere inlichtingen op tel. 04406-16055.
Zaterdag 6 mei	Echt, De Doort. Samenkomst 10.15 uur op station Echt.
Zaterdag 20 mei	Koningsteen, Thorn. Samenkomst nader te bepalen.
Zondag 18 juni	Nagelbeek. Verzamelen 10.15 uur station Nuth
Zaterdag 15 juli	Natuurreservaat "t Hout", deels kleibossen. Samenkomst om 10.00 uur op station Susteren.
Zaterdag 19 augustus	Plateau en hellingbossen: Schweiberger en/of Wagelerbosch. Samenkomst om 10.00 uur aan de kerk van Mechelen (gem. Wittem).

Practicumavonden

Op deze avonden worden vondsten gedetermineerd, besproken en getoond, literatuur besproken, enzovoort. Zij vinden steeds plaats in het lokaal onder de bibliotheek te Klimmen-Ransdaal, Ransdalerstraat 64, en beginnen om 19.30 uur.

De data zijn 30 maart, 27 april, 11 mei, 22 juni, 20 juli en 24 augustus.

Activiteiten van de AMK:

Zondag 26 februari	Excursie Waulsort. Samenkomst om 9.45 uur op station Dinant. De avond tevoren bellen voor doorgang op nummer 0031/3/6585431.
Zaterdag 18 maart	Vierde Vlaamse Mycologendag, in het Limburgs Universitair Centrum, gebouw D, auditorium H5, te Diepenbeek. Programma en verdere inlichtingen bij de secretaris. Inschrijven vóór 8 maart bij mevr. E. Quanten, Beaudoinstraat 36 bus 2, 3300 Tienen, of via de secretaris.

Verslag van de vergadering van 16 november 1994

Paul Jennen

Voor een volledig verslag wordt verwezen naar de notulen. Deze kunnen worden opgevraagd bij de secretaris.

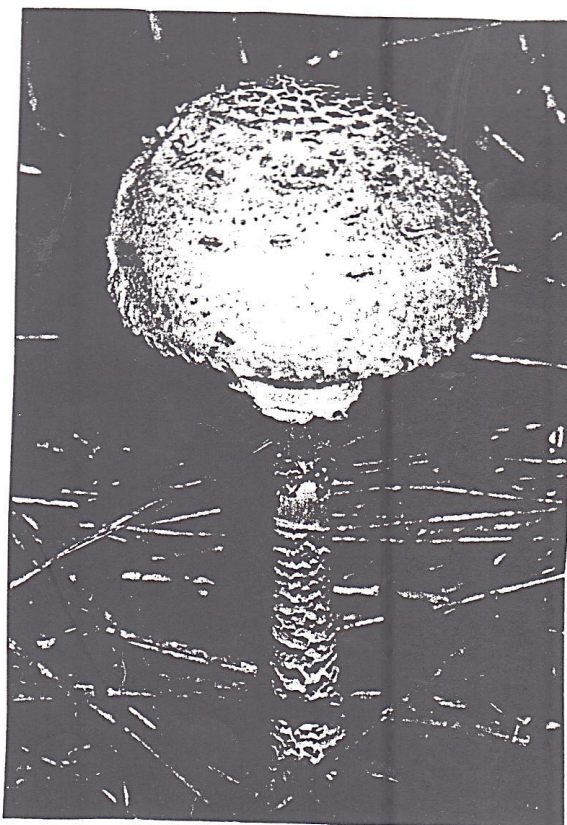
Enkele punten waren:

Er zal een centraal overzicht worden gemaakt van alle boeken, tijdschriften e.d. van de PSL en in particulier bezit bij de leden. Op deze manier kan een soort bibliotheek gemaakt worden. Wilt u a.u.b. zelf een lijst maken van de boeken in uw bezit (titel, auteur, evt. onderwerp en andere bijzonderheden) en dit aan de secretaris doen toekomen. Bij deze bibliotheek zal een reglement worden gemaakt, dat bij behoefte uitgebreid kan worden tot een huishoudelijk reglement.

Om praktische redenen zal de secretaris ook een machtiging krijgen voor de PSL-rekening, om te maken kosten voor correspondentie, PSL-Nieuws e.d. meteen te verrekenen.

Het is de bedoeling om aan sommige groepen paddestoelen wat meer aandacht te besteden, bijvoorbeeld op enkele practicumavonden achter elkaar, en op de "bijbehorende" excursie. Dit zal dan in de agenda aangeduid worden. Ook microscopische technieken zullen wat meer aandacht krijgen.

Er werd gemeld dat de AMK graag wil weten of er belangstelling is voor hun Cortinarius-werkgroep. Geïnteresseerden kunnen dat doorgeven aan ons bestuur, of direct contact opnemen met bv. Luc Lenaerts van de AMK.

Paddestoelenjaar 1994 in vogelvlucht

Piet Kelderman

Een kort verslag van de PSL-excursies en (bijzondere) vondsten van 1994.

Het zeer warme en droge voorjaar en dito zomer gooiden roet in het eten. Zelfs werden enkele excursies afgelast. In de vochtige maand september was er sprake van een ware explosie. Dit maakte veel, zij het niet alles, goed. Het totaal aantal geregistreerde waarnemingen voor 1994, namelijk ca. 2200, bleef ruim onder het gemiddelde van de afgelopen jaren.

In 1994 werden ruim 40 kilometerhokken onderzocht op mycoflora. Ook werden er weer bijzondere vondsten genoteerd, enkele zelfs nieuw voor Nederland.

Door het zachte winterweer werden er al op 11 januari paddestoelen gevonden. Opvallend was het veelvuldig voorkomen van de ascomycete *Encoelia furfuracea* op hazelaar. Op 26 maart namen diverse leden deel aan de N.M.V.-excursie te Elsloo, onder leiding van Jo Bollen. De uitschieters hier waren *Daldinia vernicosa*, *Sarcoscypha coccinea* en, aan de oever van een beekje, *Pachyella violaceonigra*. Deze laatste soort is nieuw voor Nederland!

● 9 april werd te Beutenaken, tijdens een "tussendoortje", op een overjarige stengel van Bereklauw de zeer mooie ascomycete *Dasyscyphus mollissimus* gevonden, een schijfje met prachtig gele haren, door de meesten van ons nog niet eerder gezien.

Tijdens de excursie bij Schinnen, op 4 juni, werd weer eens *Inocybe vulpinella* (= *halophila*) gevonden, voor Limburg steeds bijzonder.

Op 22 juni, op de Bergerheide te Valkenburg, was de vondst van *Phaeohelotium umbilicatum* op een loofhouttak zeker het vermelden waard. Volgens de Standaardlijst is deze soort ZZZ?

Opvallend dit jaar was het in diverse hokken voorkomen van de opvallend geurende korstzwam *Scytinostroma portentosum*. Naast deze soort leverden de Kathagerbeemden nabij Nuth nog een nieuwe ascomycete voor Nederland op, namelijk *Dasyscyphus roseus*, een soort onderaan dode rietstengels, met ruwe haren met achthoekige kristallen aan de top.

Jo Bollen meldde in juni het (weer) voorkomen van *Anthurus archeri* in het Bunderbos. Deze soort volgt hij al een aantal jaren voor wat betreft fructificatieperiode en -aantal. Verder *Polyporus umbellatus* en *Pleurotus pulmonarius*, welke laatste soort dit jaar ook elders goed vertegenwoordigd was.

Amanita solitaria wordt zeker niet ieder jaar in Limburg gevonden. Het is een soort die van droge voeten en een kalkrijke bodem houdt. Dit jaar was zij aanwezig op de Schaelsberg te Valkenburg en in de Plattebossen nabij Nyswiller. Hier werd op 21 augustus ook een *Conocybe* verzameld die zeer dicht staat bij de recent door Enderle nieuw beschreven soort *subpallida*. Deze vondst moet nog nader worden bestudeerd.

Dit laatste geldt ook voor de merkwaardige *Hohenbuehelia* die werd verzameld tijdens de excursie in het Limbrichterbos, op 3 september. De soort staat zeer dicht bij *rickenii*, maar achteraf was niet duidelijk wat het substraat was. Het is zaak nog eens op zoek te gaan naar deze niet in de Standaardlijst genoemde soort. Op deze dag viel ook de echte *Russula grisea* te bewonderen.

Op 11 september konden in de Venkoelen bij Venlo ca. 75 soorten genoteerd worden, waaronder *Auriscalpium vulgare*, *Hypholoma myosotis* en liefst 7 soorten Boleten, o.a. de zeldzame *Leccinum duriusculum*.

Tijdens een "tussendoortje" op de Schaelsberg te Valkenburg, nl. op 12 september, werd een niet in de Standaardlijst genoemde, maar wel in de Flora Agaricina Neerlandica beschreven variant van *Clitopilus scychoides* gevonden, en wel *intermedius*, een kleine trechtervormige paddestoel met een bijzondere geur en afwijkende sporenmaten.

De excursie rond "Zevenwegen" (Vijlenerbos) op 18 september leverde een respectabel aantal soorten op (143). Bijzonderheden waren *Typhula quisquiliaris* op Adelaarsvaren, en *Cortinarius cedriolens*.

Rond 21 september kon na hevige neerslag gesproken worden van een ware explosie. Hiervan werd meteen geprofiteerd door een bezoek te brengen aan een terrein rond het Drielandenpunt. In korte tijd werden ruim 130 soorten genoteerd, waaronder enkele bijzondere Gordijnzwammen: o.a. *Cortinarius nemorensis* onder eik, *C. diabolicus*, *C. obtusa*, *C. decipiens* Fr. ss R. Henry en weer *C. cedriolens* onder

Salix caprea. Voorts nog *Tricholoma ustaloides*.

Op 24 september werd een kort bezoek gebracht aan de Wijlbossen. Uitschieters hier waren *Inocybe cervicolor*, *Onygena corvina* en de zeer zeldzame *Leucoagaricus sericatellus* naast mogelijk een nieuwe soort uit dit geslacht voor Nederland. Dit laatste is nog "winterwerk". Verder konden nog *Geastrum pectinatum* en *Tricholoma album* worden genoteerd.

Nabij St.Odiliënberg werd op 25 september een bezoek gebracht aan het Munningsbosch en Aerwinkel. In de twee kilometerhokken werden in totaal 189 aantekeningen gemaakt. Leuke vondsten waren *Otidea onotica*, *Phaeolus schweinitzii* en *Macrotiophula fistulosa* var. *contorta*.

Op 28 september werd op de Schaelsberg een *Cortinarius* verzameld waarvan we niets anders konden maken dan *C. causticus*, een zeer zeldzame soort.

Leuk was ook de vondst van *Cortinarius pholideus* langs de Epenerbaan (Vijlenerbos) te Vaals op 6 oktober. Toen werd ook de zeer zeldzame *Macrolepiota konradii* gevonden.

De excursie in de bossen van Elsloo op 8 oktober was een topper, zeker dankzij Jo Bollen die elk hoekje hier wel kent. Het aantal geregistreerde soorten lag rond de 200! Echte toppers waren hier: broederlijk naast elkaar *Sowerbyella radiculata* en *Geastrum lageniforme* (3e vindplaats voor Nederland), *Limacella ochraceolutea*, wederom *Leucoagaricus sericatellus*, *L. badhamii*, *Lepiota calcicola* (3e plaats voor Nederland), *L. pilodes*, *L. pseudofelina*, *L. pseudoasperula*, *L. perplexa* en vele andere. Verder *Geastrum corollinum* (= *recolligens*), *Mycena rosea*, *M. pseudocorticola*, een heel mooi groepje *Rhodotus palmatus* en *Peziza depressa*.

Op 22 oktober werd voor de eerste keer het natuurreserveaat Koningssteen bij Thorn bezocht. Het droge en schrale weer speelde ons zeker parten, waardoor het aantal soorten beperkt bleef (50). Enige opvallende soorten waren hier *Conocybe pubescens* en *Dermoloma atrocinerum*.

De vondsten op de "wasplatenweitjes" vielen vergeleken met het afgelopen jaar erg tegen. De meeste soorten waren wel aanwezig, maar in zeer geringe aantallen. De uitzondering hierop was *Hygrocybe flavescens*, die anders dan anders, juist uitzonderlijk goed vertegenwoordigd was. Verder werd nergens een Aardtong (*Geoglossum* e.a.) aangetroffen. Wel werd op twee plaatsen *Tephrocycbe tesquorum* gevonden en op één plaats (Beutenaken) weer na erg lange tijd *Lepista personata* (= *saeva*).

De laatste excursie vond plaats op 20 november. Het was een excursie samen met de N.M.V. (één belangstellende!) op het mijnsteenstort bij Brunssum. Er werden 92 soorten genoteerd zonder echte toppers, maar toch met *Galerina autumnalis*, *Daldinia vernicosa* (weer!) en, gebruikelijk voor deze plaats, *Pycnoporus cinnabarinus*.

Publicaties van de PSL in 1994

In 1994 waren er twee publicaties van de hand van PSL(leden).

Ten eerste de publicatie van de nieuw beschreven soort *Lepiota cingulum* Kelderman, in *Persoonia*.

Ten tweede was op 18 november de presentatie van het lang verbeide boek van Piet Kelderman over *Lepiota* in brede zin: Parasolzwammen van Zuid-Limburg, *Lepiota* s.l. excl. *Macrolepiota*. In dit ruim 200 pagina's tellende boekwerk worden alle 61 in Zuid-Limburg gevonden parasolzwammen uitgebreid beschreven en getekend. Belangstellenden kunnen het boek bestellen door overmaking van f 70,50 (leden Natuurhistorisch Genootschap) of f 86,50 (niet-leden) op giro 429851 van het Publikatiebureau van het Natuurhistorisch Genootschap te Melick, onder vermelding van "Lepiotaboek". Belgische leden betalen Bfr. 1304 op girorekening 000-1616562-57.

Lest nog beter dan best

Tricholoma inocyboides Pearson in Vaals

Hans Crutzen en Piet Kelderman

Amper uit het ziekenhuis maakte Hans alweer zijn "ommetjes". Dit beperkte zich uiteraard tot blokjes—om in zijn woonplaats Vaals. Normaal zou je op een koude dag, zeker als we 21 december 1995 schrijven, geen echte bijzonderheden meer verwachten. Ook niet met de wetenschap dat de nachten niet vrij waren van vorst, zeker niet in Vaals, waar het altijd wat kouder is dan in de rest van de provincie.

De verslaving aan paddestoelen gaat dan toch zover dat ieder tuintje en gazon als het ware met radarogen worden gecheckt op nog mogelijk voorkomen van fungi. En jawel, ergens onder een paar berken werden een aantal paddestoeltjes ontwaard. Dan wordt toch maar ongevraagd, en de nog aanwezige pijn verbijtdend, vreemde tuin betreden en de paddestoel geplukt.

De kleine paddestoeltjes leken qua vorm en aanzien op *Inocybe*'s, maar de plaatjes hadden een totaal afwijkende kleur, nl. wit tot crème. Bij nadere beschouwing bleken de plaatjes, tenminste het merendeel, met een tandje op de steel aflopend te zijn. Een *Tricholoma* dan? Ja inderdaad, maar wel klein en vreemd van vorm.

Hoewel de volgorde van handelen natuurlijk verkeerd is, werden eerst de afbeeldingen in de beschikbare literatuur geraadpleegd. In Dähncke stond op pag. 182 een soort afgebeeld die wat vorm en grootte betreft duidelijke overeenkomsten vertoonde. Maar de kleur was, zeker in het centrum van de hoed, erg licht. Het betrof hier *Tricholoma inocyboides* Pearson. In de begeleidende tekst staat dat de geur meelachtig moet zijn. Maar deze was bij onbeschadigde exemplaren duidelijk onaangenaam. In deel 3 van Breitenbach en Kränzlin, was geen enkele overeenkomende soort te vinden. In Phillips staat echter een soort met zeer grote gelijkenis, ook hier weer *T. inocyboides*. Moser werd erbij gehaald. Niet zonder enige moeite komt men ook hier uit op *T. inocyboides*. Hier staat echter dat er sprake is van een onaangename geur, wat klopte! Maar dat zowel Dähncke als Moser gelijk hebben waar het de geur betreft, kwam aan het licht toen een exemplaar werd doorgesneden. Direct verspreidde er zich een sterke meelgeur, die echter ook weer snel verdween, waarna de onaangename geur weer ging overheersen. Hiermee is de geurkwestie opgelost. Mogelijk is dit kenmerk typisch voor de soort.

Beschrijving van de vondst

Tricholoma inocyboides Pearson

Syn. *T. myomyces* var. *alboconicum* Lange

Macroscopisch:

Hoed: 22–40 mm, jong klok- tot kegelvormig, later uitgespreid met spitse umbo, centrum met zeer fijne okerbruine vlokjes, naar de randzone met fijne aanliggende radiale vezeltjes, jong wat zijdeachtig glanzend, lichtbruin, grauwbrown tot okerkleurig, verblekend, vrijkomende ondergrond crèmekleurig, rand meest onregelmatig inscheurend.

Lamellen: Relatief dicht opeen, buikig, meestal (niet alle) uitgebocht aangehecht en met een tandje op de steel aflopend, met tussenlamellen, sporadisch gevorkt, wit, later ietwat crème tot roomkleurig.

Steel: 17–25/4–8 mm, cilindrisch, naar de basis soms wat dunner, aan de top zeer fijn vlokkelig (als berijpt), daaronder aanliggend fijn-vezelig tot zelfs glad, eerst wit, onder ietwat licht beige-bruin.

Vlees: vol, wit tot vuilwit.

Geur: onaangenaam, sterk muffig, bij doorsnijden sterk naar meel.

Sporee: wit.

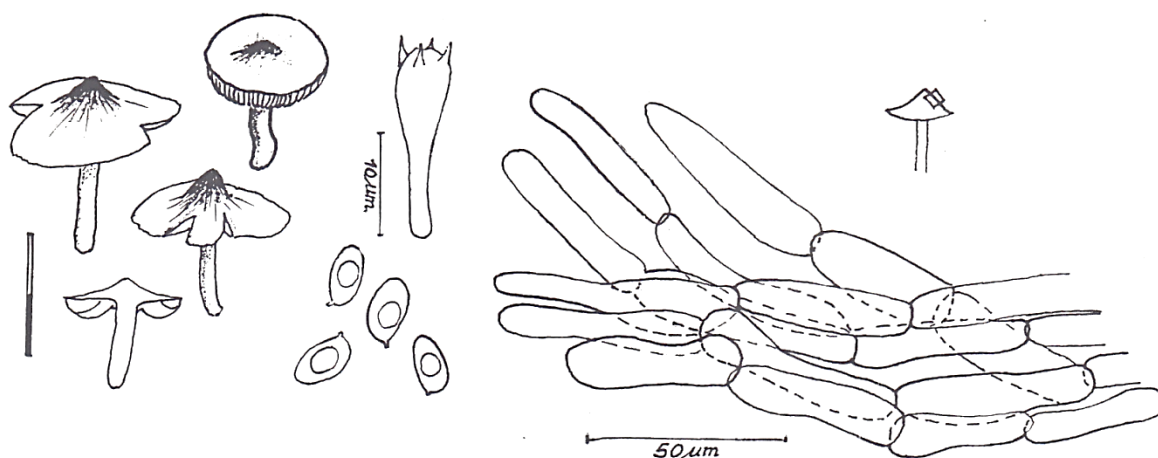
Microscopisch:

Sporen: $\langle 15,1,1 \rangle$, 5–6.5 x (2.5)3–3.5(4) μm , elliptisch, ovoid, niet amyloid, éénkernig.

Basidiën: ongeveer 17–27 x 6–7.5 μm , clavaat, meest 4-sporig.

Hoedhuid: een trichoderm, alleen op en om het centrum ietwat afstaand.

Gespen: niet waargenomen.

Tricholoma inocyboides Pearson, met sporen, een basidië en een hoedhuidfragment.

Tricholoma inocyboides is volgens de literatuur een zeer zeldzame soort. De Standaardlijst vermeldt voor Nederland een tweetal vondsten. In de ons ter beschikking staande literatuur was een goede, vooral microscopische beschrijving niet te vinden. Toch zijn we ervan overtuigd met deze soort te maken te hebben. Voorwaar een mooie vondst!

Literatuur:

- M. Bon, Champignons d'Europe occidentale, 1988.
- R.M. Dähncke en S.M. Dähncke, 700 Pilze in Farbfotos, 1974.
- M. Moser, Kleine Kryptogamenflora, Bd. II/b2, die Röhrlinge und Blätterpilze, 1983.
- R. Phillips, Paddenstoelen en Schimmels van West-Europa, 1981.
- E. Arnolds, Standaardlijst van Nederlandse Macrofungi, 1984.

Meibottulle in hertje Sittert

Pitter S. oet S.

Zou ze neit geluive, he? Mer wie ich veur de Krismus de Kollenberg op leip vonj ich doa in den diek van den hoale waeg vief gekraagde aardsjerre (*Geastrum triplex*). Ich waar geweldig verrasj: hiej tussje al die honje-keutelle zo eine sjone paddesjtoul .net veur de Rosa-kappel. Dao sjprouk mich unne ouwe Sitterder aan, dae net langs kouw: mer jaore truk sjtonge hiej in 't veurjaor meibottulle (*Morchella esculenta*). Doe wits waal zo hiej en dao tussje ut louver. En wen dan de begiene koume van hiej onger, dan plukde die ze aaf om te aete. Sjus die. Doe wits waal, dat mos ze weite. Want d'r zeen d'r bij die neit goud zeen. Mer mer, die begiene, die kenne ze waal. Die weite jao ummer ut versjil tussje goud en kaod.

Oh jao, zei ich, en leip in gedachte nao hoës.

De binnenlandse werkweek 1994 te Sevenum

Peter Verheesen

Na een natte periode eind september en begin oktober was het weer tijdens de hele werkweek prachtig. Dus zon en blauwe luchten, 's ochtends wat mist, 's nachts net geen nachtvorst en verder de hele week geen druppel regen. Dus met de zwakke wind erbij gingen de excursies op het einde van de week naar steeds drogere gebieden. Er werd altijd nog wel een vochtig elzenbroekbos in de buurt gevonden, maar zeker de gemengde bossen met grove den, eik en berk op stuifzand en rivierduinen werden droger en droger. Elke dag werden er twee of drie gebieden geïnventariseerd waar nog weinig van bekend was, en elke dag was er weer een excursie bij die meer dan 100 soorten opleverde. Misschien was het geen werkweek die veel zeldzaamheden opleverde, maar wel één die aan de verwachtingen van de deelnemers voldeed, zeker gelet op de faam die dit gedeelte van Nederland heeft ten gevolge van een zeer intensieve agrarische activiteit. Waarschijnlijk mede hierdoor konden er enkele indicaties worden waargenomen: zoals bijvoorbeeld het veelvuldig voorkomen van *Mycena amicta* in naaldbossen van oorspronkelijk arm milieu. Enkele natuurgebieden mogen expliciet genoemd worden, bv. de Mariapeel, een restant van een eertijds uitgestrekt hoogveengebied met een typisch boreaal karakter, waarop de waterhuishouding een grote invloed uitoefent. In allerlei gradiënten komt dit tot uiting: droog, vochtig en nat terrein; bos, heide, moerassen en vennen.

De Grote Peel onderscheidt zich van de andere overgebleven hoogveengebieden, Mariapeel en Deurnsche Peel, met name door de aanwezigheid van grote wateroppervlakten, die het gebied een specifiek karakter geven. Het wordt gekenmerkt door zijn typische veen- en veenheidevegetaties. Hier bezochten wij het gebied "Het Eeuwig Leven", maar niet zo langdurig als de naam aangeeft, zodat we 's avonds nog verslag konden uitbrengen over wat we gevonden hadden.

Een ander typisch biotoop uit deze streek zijn de oude, afgesneden en gedeeltelijk verlande Maasmeanders met hun pleistocene afzettingen en moeras- en broekbosvegetaties (elzen-, wilgen-, eiken-haagbeuken- en eiken-berken-vegetaties), zoals: Dubbroek, Koelbroek, Schuitwater, de Venkoelen en het Zwart Water. Ook leuk waren de natuurgebieden, ontstaan uit voormalige kleiafgravingen voor de pannen- en tegelindustrie rondom Tegelen (= klei uit het Tiglien, een tussenijstijd): Jammerdal, Onderste en Bovenste Molen, Wambach-groeve en de Holtmühle. Een minder interessant biotoop zijn de met grove den beplante stuifduingebieden: Bergerbos, Blerickse Bergen en Heide, Boekenderbos, Boshuizerbergen, Bosserheide, Crayelheide, Heldense Bossen, Paardekop, Putbos, Reulsberg, Rode Hoek, Schatberg, Steenberg, Simonshoekse Bos en De Weerd. Hierover kan in het algemeen gezegd worden dat deze gebieden het meeste last kregen van de toenemende droogte.

En zo ging in het kort onze werkweek van 7 t/m 14 oktober in Noord-Limburg ten einde. Halverwege de week werd afscheid genomen van Jan Schreurs, waarbij hij werd bedankt voor alle organisatorische werkzaamheden die hij heeft verricht. Nico Dam en Bernhard de Vries namen die van hem over.

En één dag is een groep van ons in navolging van E. Heimans, die rond 1910 reeds op vakantie ging naar "Ons Krijtland", zoals ook blijkt uit zijn gelijknamig boek, afgereisd naar het Krijtdistrict, en zijn we evenals Heimans opgewonden van de grote landschappelijke schoonheid van dat gebied, en met de nodige mycologische "hoog"standjes teruggekomen. Dit was eigenlijk niet op te maken uit het verslag 's avonds van één van onze deelnemers, die in tegenstelling tot de hele rest van de groep een nogal grote teleurstelling moet hebben meegemaakt. Maar bij elkaar werden er alleen al ca. 17 soorten *Lepiota's* en ca. 16 soorten wasplaatjes gevonden op die dag. Toch wel mooi. Aan de werkweek namen 28 personen deel, die het onderkomen bij kampeerboerderij De Beierhof wellicht niet snel zullen vergeten. Zeker onze slaapaccommodatie in de vroegere paardestal tussen ruif en ijzeren tralies heeft een diepe indruk achtergelaten bij sommige mycologen, maar het heeft de gezelligheid niet weten te drukken. De deelnemers kunnen terugzien op een mooie en zeker gezellige werkweek 1994.

Eerste hulp bij ... Galerina's

Piet Kelderman

Enige belangrijke punten om op te letten bij het verzamelen en determineren van Galerina's, en verschillen met nauwverwante of sterk gelijkende geslachten.

Aanbevolen literatuur: zie bij de activiteitenagenda op pagina 3.

Altijd bij vondst noteren: datum, vindplaats, substraat en andere ecologische gegevens.

Karakteristiek: meestal slanke, spichtige soorten, vaak in bos of op de grond, tussen (veen)mos.

Macroscopische kenmerken:

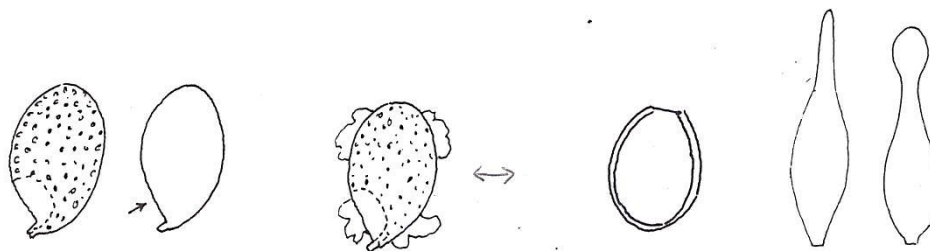
- Hoed: de vorm is halfbol- of stomp kegelvormig tot vlak uitgespreid, soms met kleine, stompe umbo; kaal, of berijpt lijkend, soms slijmig, de rand is meestal gestreept; velum is zelden aanwezig, maar zo ja, dan vaak ruimschoots; de hoedjes zijn hygrofaan of niet; de kleur is rossig, roestbruin, geelachtig tot beige-honinggeel.
- Lamellen: hoe is de aanhechting aan de steel: uitgebocht, breed aangehecht tot bogig-±aflopend, de kleur is variabel oker- tot roestbruin.
- Steel: maten; slank, kaal of door het velum ±beringd of gegordeld, of aan de top of over de gehele lengte bepoederd.
- Geur en smaak: gewoon, zelden wat melig, bitter of aromatisch (oppassen: sommige soorten zijn giftig).
- Sporee: oker-roestkleurig, nooit echt donker.

Microscopische kenmerken:

- Sporen: maten noteren (minstens 10 sporen meten); de vorm is meestal ±amandelvormig, wrattig tot (haast) glad; bij de meeste secties met een goed afgebakende plage (gladde plek, wijkt in zij aanzicht meestal iets terug), maar er zijn ook soorten die dit kenmerk missen! Een kiempore is afwezig of erg smal, nooit duidelijk afgesneden als bij Conocybe etc. De sporen kunnen, voornamelijk in KOH, meer of minder calyptraat zijn, d.w.z. dat de exospore gedeeltelijk loslaat.
- Pleurocystiden: belangrijk: wel of niet aanwezig; in vorm lijken ze vaak veel op cheilocystiden.
- Cheilocystiden: erg vormenrijk, bv. lageniform met smal uitgetrokken top, clavaat tot capitaat tot subcapitaat.
- Gespen: aanwezig, dan in combinatie met goed afgebakende plage (behalve bij gladde sporen!), ofwel zeer schaars op het niveau van de steel of epicutis (vaak wel aan basis van basidiën) en dan sporen zonder plage of niet glad.
- Epicutis: gewoon aanliggend vezelig, zelden ietwat verslijmd, niet trichoderm of hymeniderm.

Verwisseling kan optreden met:

- Tubaria: Hier zijn de sporen glad.
- Alnicola: Hier is de epicutis (sub)globuleus tot trichoderm.
(= Naucoria)
- Conocybe: De epicutis heeft een cellige structuur (rondachtige cellen).
- Pholiota: Epicutis eveneens een cellige structuur, maar tevens een breed mediostratum in het lamellentrama, wat Conocybe mist.

Figuur 1. V.l.n.r. twee sporen met een plage (zie pijl), een *Conocybe*-spore, de loslatende exospore bij een calyprate spore, een lageniforme cystide en een capitata cystide.

Eerste hulp bij ... Mycena's

Piet Kelderman

Altijd bij vondst noteren: datum, vindplaats, substraat en andere ecologische gegevens.

Belangrijke literatuur: R.A. Maas-Geesteranus, *Mycena's of the Northern Hemisphere I en II* (1993).

Macroscopische gegevens:

Hoed: Vorm: klok-, halfbol-, spits kegelvormig tot cilindrisch; diameter en hoogte van hoed.

Hoedhuid: mat, glimmend, droog of kleverig (glibberig bij vocht), wel of niet doorschijnend gestreept, met een gelatineus laagje of niet (naald), hoedhuid al of niet aftrekbaar.

Lamellen: Aanhechting: uitgebocht, haast vrij, met een tandje uitgebocht, breed aangehecht tot aflopend. Het aantal lamellen dat doorloopt tot aan of bij de steel tellen (bij verscheidene vruchtlichamen). Kleur van het vlak. Zijn ze taai of zacht. Lamellenrand: met een naald aftrekbaar of niet (gelatineus), anders gekleurd dan vlak?, berijpt (dan vaak lichter dan vlak)?.

Steel: lengte en dikte, basaal dikker of gelijkblijvend, wortelend (op de grond). Wijze van hechting op substraat: geënt, met schijfje of hyfenkrans; is hij gestreept, of als het ware gepolijst? Bekleding: geheel gepoederd of behaard, of alleen aan de top of aan de basis, kleverig of slijmig en dan al of niet aftrekbaar, of droog. Melkend, zo ja rood, roodbruin, of (waterig) wit of helder waterig.

Algemeen: Geur: verzamelen in (geurneutrale) **blikken doosjes**. Drogen bij ca. 40°C.

Microscopische gegevens:

Vers materiaal: Eerst onderzoeken of de sporen amyloïd zijn (Melzer's reagens). Altijd bekijken bij minstens 1000x vergroting, omdat **alleen** het membraan amyloïd is/kan zijn, en niet de spore-inhoud.

Gelijktijdig noteren of het lamellentrama roodachtig verkleurt.

Sporen: meten, tenminste 10 sporen, liefst in congorood 5-10 % in ammoniak. Verder sporevorm: ±druppel- of appelpitvormig, of bolvormig tot bijna bolvormig.

Basidiën: in meerderheid 2- dan wel 4-sporig, met of zonder gesp aan de basis.

Hoedhuidbekleding en steelbekleding (top): glad of met uitgroeisels.

Cheilocystiden: gesteeld of niet (=zittend), clavaat, spoel- of flesvormig, met of zonder uitgroeisels (aan de top of juist alleen in een band onder de top), gevorkt (diverticulaat) of niet.

Pleurocystiden: wel of niet aanwezig.

Hoedhuid: wel of niet met dermatocystiden.

Gespen: (in de hoedhuid) gesloten of niet.

"Sluipmoordenaars" rondom de Leumolen

Gerard Dings

Hoewel de herfst het paddestoelenseizoen bij uitstek is, kan men het hele jaar door, op allerlei plaatsen, paddestoelen aantreffen.

Veel paddestoelen zijn na enkele dagen weer verdwenen, maar er zijn ook soorten die zéér lang, zelfs langer dan een jaar, stand houden. Zo ook twee van de hieronder beschreven soorten. Men treft ze aan op de bomen vóór de boerderij naast de Leumolen.

Op de vierde boom vanaf de molen, een eik, zijn het hele jaar door vruchtlichamen van een zevental Eikevuurzwammen (*Phellinus robustus*) te bewonderen. Menig wandelaar zal het wellicht ontgaan dat we hier met een paddestoel te doen hebben. Bij aanraking blijkt dat deze paddestoel keihard is: een bijl zou nodig zijn om hem te verwijderen. Bovendien neemt de bovenkant spoedig, door algengroei, de groenige kleur van de eveneens met algen begroeide boomschors aan. Het is dan ook begrijpelijk dat men eerder aan een soort vergroeiing dan aan een paddestoel denkt.

Vuurzwammen danken hun naam aan het feit dat ze lang gloeien in het vuur, en men maakte in het verleden dan ook gebruik van deze eigenschap door er het vuur mee aan te houden. Men verwarre ze echter niet met de Echte tonderzwam (*Fomes fomentarius*), tegenwoordig een in Nederland zeldzame soort, die bij uitstek geschikt was om het vuur mee aan te maken. Men maakte het vruchtvlees van jonge exemplaren zacht door ze in water te leggen, sneed ze in schijven en bewerkte ze met een houten hamer totdat ze zacht en pluizig waren. Een vuursteen deed de zo ontstane tondel ontvlammen.

Op de plaats waar de eikevuurzwammen op de boom zitten is deze duidelijk in diktegroei achtergebleven (zie Figuur 1). Dit komt doordat het mycelium van de paddestoel in de cambiumlaag (=groeilaag) van de boom doordringt en deze vernietigt, waardoor diktegroei (plaatselijk) onmogelijk wordt. De paddestoel is een parasiet, maar de boom kan hem vele, vele jaren weerstaan.

Op de tweede boom vanaf de molen, ook een eik, vinden we laag bij de grond, zowel aan de vóór- als achterzijde, exemplaren van de Dikrandtonderzwam (*Ganoderma adspersum*, figuur 2). Rondom en op de zwam treft men in de zomer en herfst een bruine, op fijn gemalen cacao lijkende poederlaag aan: het zijn de ontelbare sporen die deze paddestoel produceert en waarmee hij probeert zijn nageslacht veilig te stellen.

Ook deze paddestoel is een parasiet, hetgeen betekent dat de boom uiteindelijk het loodje zal leggen. Overigens heeft verwijdering van de paddestoel geen enkel effect, omdat het mycelium diep en overal in het hout is doorgedrongen en ook zonder vruchtlichamen vrolijk verder zal woekeren. De soort is een echte cultuurvolger: men treft hem -vrij algemeen- aan op bomen langs lanen, in parken en tuinen.

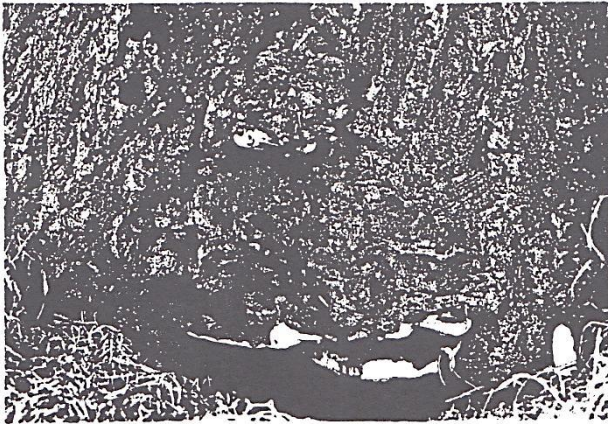
Een derde houtzwam nabij de Leumolen is de Zwavelzwam (*Laetiporus sulphureus*). Alhoewel niet meerjarig, blijven afgestorven vruchtlichamen vaak tot het volgend jaar op de boom zitten. Ze zijn dan wel lang niet meer zo fraai als op het hoogtepunt van hun groei.

De afgelopen zomer groeiden drie exemplaren op stronken van omgehakte eikenboompjes, rechts en links van het pad dat tussen de molen en de boerderij naar de Litsberg voert (respectievelijk na 100 en 135 meter).

Wanneer deze paddestoel op zijn hoogtepunt is (helaas ditmaal slechts enkele dagen vanwege de

Figuur 1. Eik met eikevuurzwammen. Let op de achtergebleven diktegroei.

Figuur 2. De Dikrandtonderzwam (*Ganoderma adpersum*) aan de basis van een eik.

Zwavelzwammen begroeide bomen zullen tenslotte bezwijken, maar dan heeft de paddestoelenliefhebber al vele jaren van de prachtige vruchtlichamen kunnen genieten.

droogte), is hij reeds op afstand te herkennen aan zijn grote, vlakke, dakpansgewijs groeiende hoeden, zijn oranjegele bovenkant en de zwavelgele porielaag aan de onderzijde. Spoedig daarna verkleurt hij witachtig en is dan minder duidelijk herkenbaar. Hij blijft echter wel opvallen, waardoor hij een gemakkelijke prooi is voor vernielzuchtige passanten. Het mooie exemplaar rechts van het pad heeft dan ook slechts enkele weken stand mogen houden.

Net als de Eikevuurzwam en de Dikrandtonderzwam is ook de Zwavelzwam een parasiet en berucht als de gevaarlijkste vijand van oude eiken, die hij vrijwel geheel uitholt door het kernhout te vernietigen. Zulke met

Literatuur

H. Jahn: Pilze die an Holz wachsen, 1979

W. Jülich: Kleine Kryptogamenflora, Band IIb, 1984

C. Moreau: Larousse Paddestoelenencyclopedie, 1980

P.-J. Keizer: Houtzwammentabel door H. Jahn, 1985

C. Bas e.a.: Standaardlijst van Nederlandse Paddestoelnamen, 1983

Dit artikel is eerder verschenen in "Rondom het Leudal".

Etnomycologie

Peter Verheesen

Op de nieuwjaarsbijeenkomst van 14 januari 1995 werd er een lezing gehouden door de heer Lemaire over het onderwerp etnomycologie.

Ik was erg blij dat dit onderwerp eens aandacht kreeg binnen de activiteiten van de NMV, want het heeft al jaren mijn warme belangstelling.

Wat is etnomycologie? Het woord bestaat uit twee delen: etnologie en mycologie, resp. volkenkunde en kennis der schimmels. Etnomycologie betekent dan: de kennis van het volkenkundig gebruik van en de volkenkundige kennis over schimmels. Zo hebben onderzoekers (antropologen, biologen, taalkundigen, artsen, apothekers en missionarissen) door de eeuwen heen volkeren en hun gedrag bestudeerd. Zo zijn er hele geschiedenisboeken ontstaan over hoe vroeger en nu de verschillende volkeren dachten over paddestoelen, en waaruit men misschien zou kunnen afleiden of een volk in het algemeen mycofiel of mycofoob is of was (resp. paddestoelminnend of paddestoelvrezend). Zo worden heel wat toepassingen van paddestoelen opgesomd: voedsel, gif, geneesmiddel, genotmiddel, technisch hulpmiddel, religieus hulpmiddel, enz.

Maar ook op de dag van vandaag wordt er veel etnomycologisch onderzoek gedaan, en dan voornamelijk in de tropen, dus in de ontwikkelingslanden. Juist daar omdat daar nog vele onbekende paddestoelen voorkomen en er vele medisch gebruikt worden door de plaatselijke medicijnmannen. Vaak ook gebruiken deze medicijnmannen de paddestoelen en schimmels voor een gistings- of schimmelproces van planten of hun extracten, waardoor producten ontstaan die als voedsel of medicament kunnen worden gebruikt.

Het treurige alleen bij dit onderzoek is dat het meestal door westerlingen wordt uitgevoerd en niet door autochtonen. Bovendien vloeien vaak de winsten, na patentering, naar westerse multinationals, waarbij de autochtone bewoners hun kennis wordt ontfutseld voor een habbekrats, terwijl de ontwikkelingslanden zelf deze opbrengsten uit hun eigen kennis, eigen grondstoffen en eigen verwerkingstechnieken zeer goed economisch kunnen gebruiken. Gelukkig ervaart de algemene opinie dit tegenwoordig als immoreel. Mooier zou zijn dat wettelijk over de hele wereld een patent zou vervallen als een dergelijke handelwijze wordt gehanteerd, zoals ook helen overal strafbaar is.

Een aardig en goed leesbaar boekje hierover is onlangs verschenen: Geneesmiddelen uit planten. Dit is te bestellen door een briefje te schrijven aan: Stichting Biowetenschappen en Maatschappij, Postbus 19301, 3501 DH in Utrecht. Het kost f 10,- inclusief verzendkosten. Een documentaire over ditzelfde onderwerp (Tatort Tropen: Auf der Suche nach dem Grünen Gold) is dinsdag 29 november jl. bij de WDR uitgezonden. Deze heb ik op VHS-videoband opgenomen. Tevens is zaterdag 9 april 1994 in De Volkskrant een artikel verschenen: Medicijnen zoeken in de tropische apotheek, van Huup Dassen. Van dit artikel heb ik een kopie.

Het zou van mij best mogen dat er binnen de mycologie meer aandacht aan dit onderwerp zou worden besteed. Amateur-, maar zeker ook beroepsmycologen mogen best een geëngageerde houding innemen over dit thema omdat juist zij vaak verre reizen maken, tot in Japan, Canada, enz., en daarbij in contact komen met onderzoeksinstituten en opdrachtgevers. Wie weet wat Wageningen wordt wanneer westerse mycologen het 12^e Congres van Europese Mycologen bezoeken.

Ledenlijst per 1-1-1995

Bael, van	G.,	Kamperfoeliestraat 5	5915 HR Venlo
✓ Bollen,	J.A.G.,	Het Einde 39	6181 JS Elsloo
Campen, van	E.,	Galileastraat 28	6418 GP Heerlen
✓ Crutzen,	Hans,	Tentstraat 61b	6291 BD Vaals
✓ Delsing,	Jan,	Rijksweg Zuid 55	6131 AM Sittard
✓ Dings,	Gerard,	Kraaiakkerweg 29	6081 EK Haelen
- Dormaar,	Mevr.,	B. Korstenstraat 20	6049 AM Herten
Franssen,	M.,	Zandweg 122	6418 PB Heerlen
✓ Henczyk,	H.,	Rennebeek 45	6166 GL Geleen
Herijgers,	H.,	Nassaulaan 8	6114 BW Susteren
- Heylen,	F.,	Koolmijnlaan 310	B-3550 Heusden-Zolder
- Heylen,	Mev. F.	Koolmijnlaan 310	B-3550 Heusden-Zolder
✓ Jennen,	Paul,	Bovenstraat 5	6141 CC Limbricht
✓ Kelderman,	Piet,	Herkenbroekerweg 23	6301 EG Valkenburg
Kerbusch	Jean,	Emmastraat 18	6191 XR Beek
- Lenaerts,	Luc,	Fonteinstraat 8	B-3560 Lummen
- Lejeune,	L.,	Stategaard 59	6227 GL Maastricht
Lejeune,	Martine,	A. Vesaliuslaan 8	B-3500 Hasselt
✓ Molin,	Kim,	Bergstraat 8	6301 AD Sibbe
- Noten,	Leo,	Oude Watertorenstraat 17	B-3930 Hamont
✓ Simons,	Wiel,	Dr. Huntjensstraat 17	6311 AP Ransdaal
- Sluis, van der	Wim,	Beatrixstraat 28	4101 HK Culemborg
- Spoomakers,	Leo,	St Teunisgang 62a	6211 AR Maastricht
- Tempelman,	Rosita,	Kruisweg 23	3513 CS Utrecht
Theeuwen,	Lenie,	Zolastraat 4	5924 AW Venlo
Theeuwen,	Piet,	Zolastraat 4	5924 AW Venlo
- Theuns,	G.,	Roserije 47	6228 DH Maastricht
✓ Tongeren, van,	Gerrit,	Mozartstraat 408	6044 RV Roermond
✓ Tummers-Verbiest,	Annie,	Dorpsstraat 50	6301 BC Sibbe
✓ Verheesen,	Peter,	Putstraat 5	6131 HH Sittard
✓ Zilverstand,	Martin,	Platanenstraat 17	6464 XE Kerkrade